

Socialno in kulturalno planiranje na Nizozemskem

V okviru projekta Tempus je Högeschool Nijmegen na Nizozemskem pripravila seminar o družbenem planiranju. Seminar je potekal od 10. do 21. januarja 1994 na omenjeni šoli v Nijmegnu pod vodstvom Jana van Dijka in Harryja Hendrixa. V okviru seminarja smo obiskali tudi Urad za socialno in kulturalno planiranje (Social en Cultureel Planbureau, SCP) v Rijswegu, ki se med drugim ukvarja tudi s planiranjem na področju socialnih služb.

SCP je raziskovalna ustanova, ki je trdno vpeta v strukturo državne administracije in političnega odločanja na Nizozemskem. Njen položaj odraža pojmovanje planiranja kot priprave za smotrno in racionalno vodenje politike. Tako pojmovanje planiranja se je razvilo postopoma, zato ne bo odveč, da preletimo zgodovino planiranja na Nizozemskem.

Na Nizozemskem je ideja o družbenem planiranju izšla iz delavskega gibanja, pozneje pa tudi iz znanstvenih krogov. Že v kriznih letih pred drugo svetovno vojno sta takratna Socialdemokratska delavska stranka (SDAP) in Nizozemska federacija sindikatov (NVV) pripravili ekonomski plan, s pomočjo katerega bi se lahko bojevali z brezposelnostjo. Izdelali so različne predloge za plansko gospodarstvo in ukrepe za kontrolo ekonomskih ciklov. Na podlagi teh predlogov so leta 1946 sprejeli zakon, na podlagi katerega je nastal Centralni urad za planiranje (CPB). Plani, ki so jih sprejemali, niso bili preskriptivni, temveč bolj uravnotežena zbirka predvidevanj in napotkov.

V šestdesetih letih je začelo prevladovati mnenje, da bi lahko družboslovne študije bolj prispevale k podlagi za odgovorno vladno politiko. Na planiranje so začeli vedno bolj gledati kot na znanstveno pripravo politike. Tako stališče je bilo med drugim tudi podlaga za nastanek Urada za socialno in kulturalno planiranje (SCP). Ustanovljen je bil 30. 3. 1973 s kraljevim dekretom in je začel delati 1. 1. 1974.

Poznejše ugotovitve so idejo o znanstvenem vodenju politike postavile pod vprašaj. Postalo je jasno, da razvoja družbe ni mogoče

planirati, še manj popolnoma usmerjati. Tako se je koncept sinoptičnega planiranja sčasoma umaknil mehkejšemu konceptu odprtega, strateškega planiranja, ki bolj poskuša najti najpomembnejša področja, na katerih so spremembe možne in zaželene.

Ko so v osemdesetih letih na Nizozemskem začeli demontirati državo blagostanja, kot sami pravijo procesu racionalizacije in privatizacije državnih služb na področju prometa, sociale, zdravstva in podobno, pojma socialnega planiranja niso zapostavili. Ostalo je pomemben sestavni del priprave politike.

Z različnimi vidiki vladne politike se na Nizozemskem ukvarjajo trije uradi za planiranje. Centralni urad za planiranje (CPB) se ukvarja z ekonomskimi vidiki, Nacionalna agencija za prostorsko planiranje (RPD) s prostorskimi vidiki planiranja, in Urad za socialno in kulturalno planiranje (SCP) s socialnimi in kulturnimi vidiki.

Urad za socialno in kulturalno planiranje (SCP) je medresorska znanstvena ustanova. Ukvarja se z vsemi področji vladne politike, ki so pod pokroviteljstvom ministra za blaginjo, zdravje in kulturne zadeve. Ta koordinira socialno in kulturno politiko. SCP neodvisno raziskuje trende socialnega in kulturnega razvoja na Nizozemskem in izdaja poročila o tem po lastni pobudi, na zahtevo državnih organov ali drugih. Približno tretina študij, ki jih opravi SCP, je naročenih od zunaj.

Študije in poročila SCP se ukvarjajo s problemi na področjih delovanja kabineta prvega ministra, pravosodnega ministrstva, ministrstva za notranje zadeve, ministrstva za izobraževanje in znanost, finančnega ministrstva, ministrstva za ekonomske zadeve, ministrstva za kmetijstvo, upravljanje z naravo in ribištvo, ministrstva za stanovanjske zadeve, prostorsko planiranje in okolje, ministrstva za socialne zadeve in zaposlovanje in ministrstva za blagostanje, zdravje in kulturne zadeve. Značilno je, da probleme obravnavajo s celostnega vidika in ne le z vidika politike posameznih resorjev.

Za SCP ne moremo reči, da je velika organizacija. V njem je zaposlenih 70 ljudi, od katerih je 55 raziskovalcev. Preostalih 15 zagotavlja pomožne storitve. Ima tri oddelke, ki izvajajo raziskovanje in svetovanje:

- oddelek za poročila in svetovanje,
- oddelek za distribucijo in alokacijo in
- oddelek za administracijo in politiko.

Ima še dva dodatna oddelka, za statistično svetovanje in podatke in za splošne in finančne zadeve.

Že prej smo omenili, da je SCP močno vpet v strukturo odločanja. Ena od njegovih nalog je zagotavljanje administrativne podpore za odbor za socialno in kulturno politiko (CSCB). Odbor sestavljajo javni uradniki, ki so odgovorni za pripravo sestankov medresorskega sveta za socialno in kulturno politiko (RSCB), stalen odbor ministrskega sveta. Odbor svetuje RSCB in ministrskemu svetu o predlagani zakonodaji, političnih dokumentih in poročilih, ki jih ministrstva posredujejo ministrskemu svetu v odobritev. Za to svetovanje s pridom uporablja tudi ugotovitve študij, ki jih je opravil SCP.

Najpomembnejše dolžnosti urada za socialno in kulturalno planiranje so:

- opisati socialni in kulturni položaj na Nizozemskem in pričakovani razvoj;
- prispevati k razumnemu izboru ciljev in racionalni alokaciji virov v socialni in kulturni politiki ter razvijati alternative;
- oceniti vladno politiko, zlasti medresorsko politiko.

Glede dolžnosti planiranja se SCP razen s problemi, ki so v danem trenutku najbolj aktualni, ukvarja zlasti z napovedovanjem dolgoročnega in globalnega razvoja. Veliko pozornosti posveča tudi medsebojnim odnosom med dogajanjem na različnih področjih. Ugotovitve so namenjene zlasti vladi, zgornjemu in spodnjemu domu parlamenta, vodilnim uradnikom v ministrstvih, strokovnemu in administrativnemu osebju v javnem sektorju in akademskim krogom. Omogočajo jim spremljanje predvidenih trendov v razvoju nizozemske družbe in projiciranje možnih posledic različnih političnih odločitev.

Leta 1988 je ministrski svet naložil SCP dodatno nalogo, da vsaj enkrat na štiri leta, pred

formiranjem nove vlade, poroča o razporejanju financ in osebja v različne sektorje (izobraževanje, zdravstvo, kulturne zadeve itn.). Predlog razporejanja virov mora temeljiti na oceni prihodnje uporabe storitev glede na demografske in druge spremembe v družbi.

Ena od predpisanih stalnih dolžnosti SCP je urediti socialno in kulturalno poročilo, ki ga izdajo vsaki dve leti v septembru, angleški prevod poročila pa izide septembra naslednjega leta. Poročilo opiše položaj v nizozemski družbi in politiko glede socialnih in kulturnih zadev. Ukvarja se z zdravstvom, socialnimi službami, zaposlovanjem, socialno varnostjo, pravosodjem in kriminalnim postopkom, stanovanjsko problematiko, izobraževanjem, prostim časom, mediji in kulturnimi zadevami. Poročilo se ukvarja tudi z vladno politiko nasploh, s spremembami v javni administraciji, s participacijo javnosti v politiki in s pogledi javnosti na delovanje vlade.

SCP vsako leto v juniju na zahtevo spodnjega doma parlamenta objavi tudi socialne in kulturalne preglede. Ti vsebujejo ključne podatke o socialnih in kulturnih spremembah, o kvaliteti življenja nizozemskega prebivalstva in natančen opis novejših socialnih in političnih problemov, ki jih je vlada že obravnavala ali pa naj bi bili šele postavljeni na dnevni red.

Urad za socialno in kulturalno planiranje se ukvarja predvsem z dolgoročnimi trendi na področju kvartarnega sektorja. Ugotavlja tudi gospodarske trende, vendar se, drugače kot Centralni urad za planiranje (CPB), loteva področja bolj globalno in dolgoročno. Tema, s katero se ukvarja na ekonomskem področju, je kvaliteta življenja nizozemskega prebivalstva. SCP objavlja redna poročila o porazdelitvi bogastva med različnimi skupinami prebivalstva in se ukvarja z njihovim zdravstvenim stanjem, izobrazbeno ravnijo, stanovanjskimi razmerami, dohodki, ki so jim na voljo, in prostočasovnimi usmeritvami. SCP opisuje razporeditev dohodkov služb, ki se financirajo iz javnih skladov, in korist, ki jo ima od njih prebivalstvo.

SCP ocenjuje tudi učinke vladnih ukrepov na dohodke. Družba in vlada se vedno bolj zanimata za kvaliteto življenja določenih skupin in kako te skupine uporabljajo javne

službe. Temu se je prilagodil tudi SCP, ki objavlja redna poročila o položaju žensk, mladih, starejših, manjšin in invalidov.

SCP raziskuje tudi socialne in kulturalne spremembe v nizozemski družbi. Pri tem zbira dve vrsti podatkov. Z raziskavami javnega mnenja ugotavlja stališča nizozemskega prebivalstva do socialnih, ideoloških in političnih tem. S časovnim budžetom spremlja obnašanje nizozemskega prebivalstva, kot se kaže v tem, kako porabijo svoj čas in koliko uporabljajo javne službe, ki so jim na voljo. SCP stalno spremlja te podatke od sredine sedemdesetih, kar mu omogoča ugotavljanje sprememb v tem času in predvidevanje nadaljnjega razvoja. S pomočjo raziskav prostega časa in javnega mnenja lahko SCP sklepa tudi o različnih drugih temah, na primer o problemu enakih priložnosti za ženske, kulturni in politični parcelizaciji nizozemskih institucij, spremljanju medijev, participaciji v kulturnih zadevah in prometnih zastojih.

Neposredni del planiranja na socialnem in kulturnem področju, kot ga definirajo na Nizozemskem, je tudi ugotavljanje koristi od javnih služb. Največji del vladnih izdatkov na socialnem in kulturnem področju gre za izobraževanje, zdravstveno varstvo, socialno varnost, policijo in pravosodje, javni transport. Denar seveda poberejo tudi kulturne zadeve, učenje in rekreacija, kolikor sodijo v javni sektor. SCP izvaja medsektorske in komparativne raziskave o uporabi uslug v javnem sektorju in o s tem povezanih stroških. Objavlja tudi študije o učinkovitosti uslug na posameznih področjih. Zagotavlja podrobne podatke o temeljnem razvoju in dogajanjih, povezanih s političnimi ukrepi na različnih področjih, pri tem pa se osredotoča na administrativna razmerja nasploh

in na razvoj, povezan z lokalno upravo.

Evalvacija političnih ukrepov je četrto področje dela SCP. Vlada pri svojem delu pogosto pripravlja ali vpeljuje pomembne spremembe politike na različnih področjih socialne in kulturne politike. SCP s svojimi raziskavami ugotavlja učinke takih sprememb politike, na primer na področju skrbstva, izobraževanja odraslih, socialnega varstva itn. Nekatere študije naročajo tudi posamezna ministrstva, da bi laže ocenila možne posledice svojih predlogov.

Seveda SCP ne deluje brez nadzora. Glavni nadzorni organ nad delom SCP je svetovalni odbor. Ta med drugim svetuje SCP o delovnem programu in Socialnem in kulturnem poročilu. Sestavljen je iz vidnejših posameznikov in iz predstavnikov nizozemske kraljeve akademije znanosti in umetnosti, znanstvenih uradov političnih strank, Osrednjega urada za planiranje (CPB), Nacionalne agencije za prostorsko planiranje (RPD), Centralnega urada za statistiko (CBS), uslužbencev ministerstev, Združenja provincijskih oblasti (IPO) in Združenja nizozemskih občin (VNG).

Ugotovitve SCP imajo dokaj velik vpliv na oblikovanje politike na socialnem in kulturnem področju na Nizozemskem. Ministrom jih sicer ne bi bilo treba upoštevati, a jih praktično vedno upoštevajo. Prednost njegovih študij je namreč interdisciplinarnost in preseganje meja posameznih državnih resorjev. To in pa dobro sodelovanje SCP z nizozemsko administrativno in politično strukturo sta dejstvi, ki omogočata resnično uveljavljanje planiranja kot priprave za smotrno politično odločanje. Tako planiranje bi bilo potrebno tudi pri nas.

Nino RODE